

en toen aten we zeehond

Nicoline Timmer

en toen aten we zeehond

Ambo|Anthos
Amsterdam

stichting
stokroos

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door ondersteuning van het Amsterdams Fonds voor de Kunst, Stichting Stokroos en het Mondriaan Fonds

ISBN 978 90 263 3247 0

© 2017 Nicoline Timmer

Omslagontwerp en typografie Esther Willering
Omslagillustratie still uit *It gets smaller only if you let it* (2017),
Nicoline Timmer; digitalisering film Onno Petersen
Foto auteur © René Bosch

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

And each of us turned to someone, turned to face
someone. If there are lessons, that was the lesson

Robert Ashley, *Perfect Lives*

I decided – I say – that I should
use this opportunity to speak to
you [...] as a human
being to human beings who tries to
tell his fellow other human beings something

Ludwig Wittgenstein, *Lecture on Ethics*

Excuse me

Excuse me

Ismael

inhoud

partituur voor zwerm en solist 9

feiten en feiten maar geen ethiek 15

de man die te groot is om zijn eigen huis binnen te gaan 49

het vallen van een steen 79

vermiste materie in de beeldhouwerwerkplaats 117

en toen aten we zeehond 159

bronnos 201

partituur voor zwerm en solist

I feel ~~there~~ ~~that~~ I will ~~be~~ have ~~very~~ great
difficulties in communicating the thoughts
which I want to communicate, to you

Wittgenstein, *Lecture on Ethics*

Je loopt door het sprookjespark in Parijs. (Ik loop door het sprookjespark in Parijs.) Met de wandelpaden, de neprotsen, de raaf die echt is en de waterval die niet zoveel voorstelt. De jongen die met extra gewicht in zijn rugtas over de wankelende loopbrug rent zodat de grond onder je voeten beweegt. Je houdt je vast aan de reling. In de verte zie je de papegaai aan een touwtje, die gedwongen wordt op een tak te zitten om geaaid te worden en bewonderd. Je wacht tot de wereld zich stabiliseert. Overal is water.

In Groenland sta je op een dinsdagavond bij een groot vuur, dat wordt opgestookt door een dronken Deen. Iemand zegt: 'Ach, watervallen. *Ik* heb de mooiste waterval ter wereld al gezien dus tja...' Je hebt gelijk een grondige hekel aan de jongen. Wereldreiziger. Hij houdt je in de gaten terwijl je in de weer bent met een kleine helikopter. 'Hoe gaat het met de kleine helikopter?'

'Heel goed,' roep je, over mos en ijs, warm in zoveel lagen kleren. Hij slentert op slippers rond. Hij heeft alles al gezien. Maar toch nog niet zoiets gekks als jij. Je voelt je een anekdote worden, maar bedenkt dan dat je eigenlijk zelf degene bent die alles observeert om het niet veel later te noteren. Met je zonnebril op, om drie uur 's nachts, schrijvend aan de witte houten tafel, de ijsbergen kruipend vlakbij.

In het sprookjespark lees je het boek over Stockhausen. Hoog op een bergje.

In Groenland vindt je slapeloosheid een vorm. Het is er 24 uur per dag licht. Je hoeft je niet te verbergen, ronddolend door de nacht. Ver na middernacht zie je twee jonge mensen aan de rand van de ijszee staan, een paar passen van je huis. Ze praten met elkaar; het is alsof ze een middagwandeling aan het maken zijn. Het stelt je gerust, je voelt je geborgen. Het is heel gewoon om wakker te zijn.

Als je uit het vliegtuig stapt in Reykjavik, en in de bus wordt rondgereden, naar het appartement in de stad waar je je niet thuis zult voelen, maar dat weet je dan nog niet, uit het raam van die bus zie je, zo schrijf je, 'het mooiste landschap dat ik ooit heb gezien'. Drie dagen later wordt dat overtroffen door de reusachtige ijsbergen die vlak voor je raam langsdrijven. Ontzettend langzaam, en op een overweldigende manier aanwezig.

Het allermooiste, en dan, vlak erna, het allerallermooiste.

Ik herinner het me als iets wat me wordt aangereikt, geschonken. Een kwetsbaar, kostbaar iets, waarvan ik niet weet of ik er de verantwoordelijkheid wel voor kan dragen.

Op het bergje in het park in Parijs praat je met de man die een film maakt. Hij vraagt, nu hij het boek gezien heeft dat je leest, 'are you a composer?'.
'Not yet,' zeg je.

(De zon aan je voeten. De gouden zwaan op je revers.)

In Zuid-Afrika, langs de snelweg, zie je de *baboons* als klierige peuters aan de vangrail hangen, quasibang voor de auto's die langszoeven. En zo ook, veel later, kijk je op een woensdagavond in januari in je eigen huis naar een stukje baboon dat wegrent, op de 8mm-film die je maakte in de auto. Een stuk echte aap. En je bent zo verheugd dat je een stuk echte aap hebt vastgelegd.

Dan is het al januari, en is het jaar voorbij, het toverjaar. Het jaar waarin je je gezegend voelt, er is geen beter woord.

'Ik sliep in een boerenstal in Afrika, onder de mooiste sterrenhemel die ik ooit zag. Slangen, *black snakes like a cobra*, woonden in de moestuin, aan de rand van het grind. Op

een witte stoel onder de grote cactusplant keek ik naar de woestijnwezens van wind en stof die over de weg rolden. Er klopte iemand aan mijn deur, ze schudde sneeuw uit haar haar. Ze bracht me naar de man die alles wist.'

Ook dat is waar. En waar gebeurd.

De wereld drong zich aan me op, en dat is precies wat ik wilde.

feiten en feiten maar geen ethiek

I know that this world exists

Wittgenstein, *Notebooks 1914-1916*

Er zijn twee kamers. De kamer van meneer B. en mijn eigen atelier. De eerste kamer is een metaforengenerator. Ervaringen en gedachten die ik in de kamer loslaat, die schijnbaar onsamenhangend zijn of op elkaar botsen, worden er voor mij in simpele, stevige metaforen verpakt. De kamer heeft grote dubbele deuren, om te zorgen dat de werkelijkheid er niet te gemakkelijk in doordringt. Als ik eenmaal binnen ben, worden de flinters en flarden werkelijkheid die ik nu eenmaal zelf met me meedraag en niet weet af te schudden, bedaard geïnterpreteerd, omgezet in beeldspraak, waarvan ik de omvang niet goed kan bepalen. Zo zit ik af en toe in de kamer van meneer B., met de ingrediënten die ik meebreng, en wacht tot de kamer zijn werk doet.

De tweede kamer is de kamer waarin ik zelf werk. Een kamer die vooral dimensies heeft. Lengte breedte hoogte waarin ik maak wat nodig is, wat ik verlang, wat nog niet bestaat maar er wel moet zijn. Metaforen zijn het zeker niet, de werken die ik maak. Integendeel.

Er zijn twee kamers. Deze twee kamers, die ik ken, die me vertrouwd zijn. En er is deze wereld. Waarvan ik weet dat die bestaat.

Ik weet dat deze wereld bestaat. De wereld waarin de wind tegen me praat, waarin de zandheuvel woont. De wereld waarin het water wordt opgetild en om vissen gevouwen. Feiten feiten? – misschien. Het is de wereld waarvan ik wil vertellen, of liever nog getuigen.

Het is deze wereld waarin ik me waag. Die op me af komt, die opdoemt als ik uit de schuilplaats van mijn eigen zelfbewustzijn stap. Er is iets moeilijks aan deze wereld, en dat is de betekenis ervan. Ja. Wat is de betekenis van deze wereld, wat maakt er deel van uit?

De reizen die ik maak maken deze wereld groter. Groter, niet zozeer omdat ik nuttige dingen leer, en zelf kleiner word, mijn eigen zelfbewustzijn een krimpende stip op een kaart die veel omvangrijker is dan ik beseft. Groter, niet omdat ik leer relativeren, want dat is het laatste wat ik verlang. Juist voor wat zich in volle omvang aandient, onrelatieveerbaar is, wil ik ruimte maken.

**

Ik hou van het begin, het moment waarop iets aanvangt en staat te gebeuren. Van vragen die nog niet zijn vastgeklonken tot filosofie. Woorden en tekens die nog niet zijn samengesmolten tot een taal.

Een geluid dat plotseling de hoek om slaat. Een simpel gebaar dat voor de allereerste keer uitdrukking geeft, maar aan wat dan toch.

Op zoek naar een manier om deze beginmomenten te vangen en bij elkaar te brengen, ben ik begonnen aan een

opera. Vooral de structuur van opera is mooi. Tekst en geluid en beweging, op een volstrekt onhandige manier samengebracht. 'Stel je voor dat iemand een geheim doorgeeft aan een vriend, *zingend!*'

'Het is allemaal zo fundamenteel onrealistisch, in zoveel opzichten,' schreef iemand over opera, 'en kan niet worden gebracht als een zinnig model dat ons leert hoe te leven, dat inzicht verschaft in menselijk gedrag.' Veel te extreem, wonderbaarlijk, volgepakt met onmogelijke dilemma's. Plus: *'Waar komt de muziek vandaan?'*

Ja. De muziek, die zich zomaar aandient, die niet realistisch is, en ook geen praktisch nut dient – muziek die wel degelijk klinkt en waar is. Waar ik naar luister.

Dat de muziek klinkt, en ik niet begrijp waarvandaan, maakt dat ik dichterbij moet komen, beter moet opletten. Om dichterbij te komen ga ik op reis.

*
**

Ik ga het paard zien dat valt, en de galopperende gletsjer, het watermonster dat in de woestijn aan de hemel prijkt. De walvis naast de verknoopte vissen, en de zwarte slangen in het grind.

Ik weet zeker dat deze wereld bestaat. Close-up.

I wonder at the existence of the world, schrijft Wittgenstein, aarzelend en overtuigd. Nooit van mijn leven, schrijft hij ook, zal ik iemand uitlegen die probeert te zeggen wat hem bezielt, ook al is die poging perfectly, absolutely, hopeless.

it is [...] a tendency in the human mind which I personly cannot help respecting deeply & I would not for my life ridicul it. De zinnen waarin hij dit wil zeggen, in gebroken Engels wil zeggen wat hij meent, wel drie, vier keer doorgekrast en opnieuw begonnen, behoren tot het mooiste wat ik ooit heb gelezen. En vlak bij die zinnen schetst hij, in snelle potloodlijnen, de loop der dingen, de ordening van alles; een abstracte schatkaart.

Hoe steekt de wereld in elkaar, wat maakt er deel van uit?
Wat mag ik begrijpen, en wat weet ik zeker?